

Nummer

30

Nieuwe Tijd

Late Middeleeuwen

Vroege Middeleeuwen

Romeinse Tijd

IJzertijd

Bronstijd

Neolithicum

Mesolithicum

Paleolithicum

Ockenburger Tientweg 24c te Rijswijk

Een archeologische waarneming

December 2010

J.M. Koot

Rijswijk

Ockenburger Tientweg 24c

Een archeologische waarneming

Rijswijk

Gemeente Rijswijk

Bureau Monumentenzorg en Archeologie

J.M.. Koot

December 2010

Inhoudsopgave

1 1. Inleiding	3
1.1 Het plangebied	3
2 Administratieve gegevens	6
3 Historie	7
3.1 De onderzoekslocatie	7
4 Het plangebied	14
4.1 Archeologische waarden van het plangebied	14
4.2 Vraagstelling	16
5 Onderzoeksmethode	17
6 Resultaten	18
6.1 Veldlopen	23
6.2 De vondsten	24
7 Interpretatie en synthese	25
8 Conclusie	27
9 Literatuurlijst	28

1. Inleiding

Enigszins achteraf gelegen stond in Rijswijk-Zuid ruim veertig jaar lang de boerderij 'Over de Tocht', plaatselijk bekend als Ockenburger Tientweg 24C. Deze boerderij was gebouwd ter vervanging van een boerderij aan de Kleiweg, nu Sir Winston Churchilllaan. Deze moest wijken voor de grootschalige stedelijke uitbreidingen van Rijswijk. In de komende jaren zal Rijswijk-Zuid sterk van karakter veranderen. De boerderij aan de Ockenburger Tientweg werd in 2007 door de gemeente Rijswijk aangekocht. In april 2008 zijn de opstallen gesloopt. Tijdens de sloopwerkzaamheden was gelegenheid voor een Inventariserend Veldonderzoek. Dit onderzoek vond plaats op 28 april 2010. In dit rapport wordt verslag gedaan van de resultaten van deze verkenning. Ook de resultaten van het Bureauonderzoek zijn in dit rapport opgenomen.

Afbeelding 1 Kaart van de gemeente Rijswijk. De ster geeft het plangebied aan.

1.1 Het plangebied

De boerderij Ockenburger Tientweg 24 C bestond op moment van sloop uit een bakstenen woonhuis die via een tussenruimte was verbonden met een grote stal. De stal was grotendeels - opgetrokken uit hout. Verspreid over het erf stonden enkele houten opstallen. Rondom de gebouwen lagen tuinen, moestuinen en een melkbocht. Aan de zuidzijde van de opstallen ligt de Ockenburger Tientweg. De west- en noordzijde van erf werden begrensd door een weiland. Het weiland is in totaal zo'n drie hectare groot.

Het weiland is door een sloot verdeeld in twee percelen (zie afbeelding 3). Het oppervlak was dichtbegroeid met gras. Verspreid over het perceel lagen wat kale plekken. Vlakbij de boerderij was het gras gescheurd en het perceel doorgraven met ondiepe, kleine sleuven voor asbestonderzoek. Deze sleufjes waren op het moment van het archeologisch veldwerk al gedicht. De kale plekken zijn tijdens het archeologisch onderzoek geïnspecteerd op archeologische vondsten.

Afbeelding 2 kaart plangebied voor de sloop plaats vond. Het plangebied is in rood aangegeven.

Afbeelding 3 Luchtfoto uit 2004 van het plangebied met de twee percelen

Het plangebied maakt deel uit van Rijswijk-Zuid. In de ruime omgeving van het plangebied, ruwweg tussen Rijksweg A4 (noorden), spoorlijn Den Haag-Rotterdam (oosten), Kastanjewetering (zuiden) en de Prinses Beatrixlaan (westen), waren op het moment van de archeologische verkenning geen archeologische vondsten bekend.

Na de sloop van de boerderij vond nu voor het eerst in dit uitgestrekte gebied een archeologisch onderzoek plaats.

2 Administratieve gegevens

Datum : 15 december 2010

Opdrachtgever : Gemeente Rijswijk

Uitvoerder : Gemeente Rijswijk, BMA

Bevoegd gezag : Gemeente Rijswijk

Naam deskundige : dhr. drs. J.M. Koot

Beheer en plaats van documentatie : Gemeente Rijswijk
Bureau Monumentenzorg en Archeologie (BMA)
Bogaardplein 15
2284 DP Rijswijk

Onderzoeksmeldingsnummer Archis : 28470

Datum uitvoering onderzoek : 28 april 2008

Locatie

Toponiem : Rijswijk-Zuid; 't Haantje

Plaats : Ockenburger Tientweg 24C te Rijswijk

Gemeente : Rijswijk

RD-coördinaten : NO: X=82784 ; Y=448751
ZO: X=82732 ; Y=448719
NW: X=82771 ; Y=448649
ZW: X=82833 ; Y=448687

Kadastrale gegevens

Gemeente Rijswijk : Rijswijk

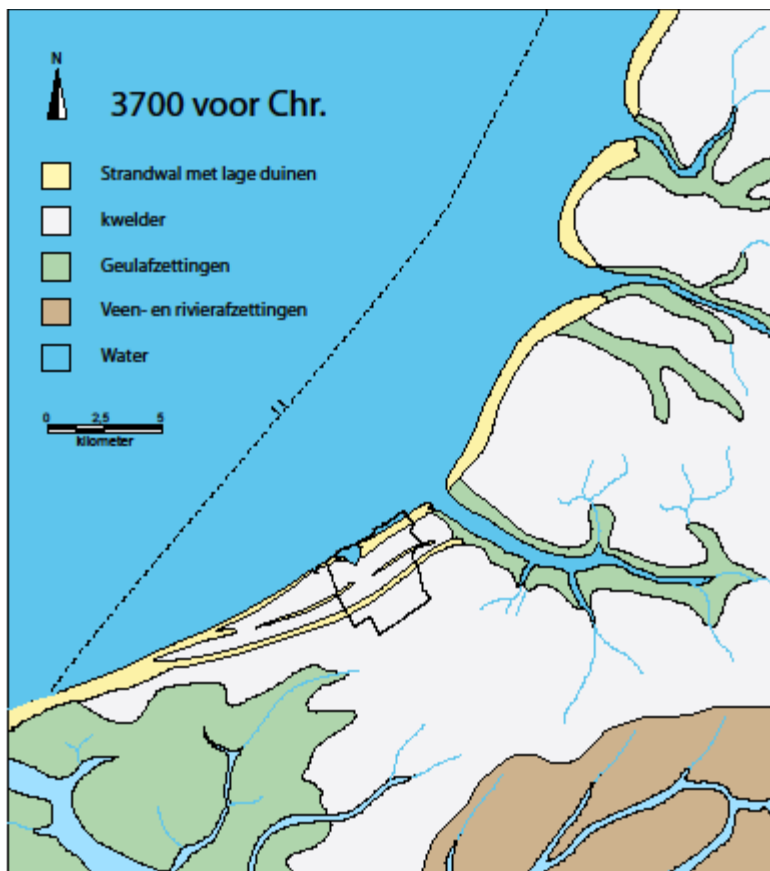
Sectie : H

Kadastrale nummers : 912

3 Historie

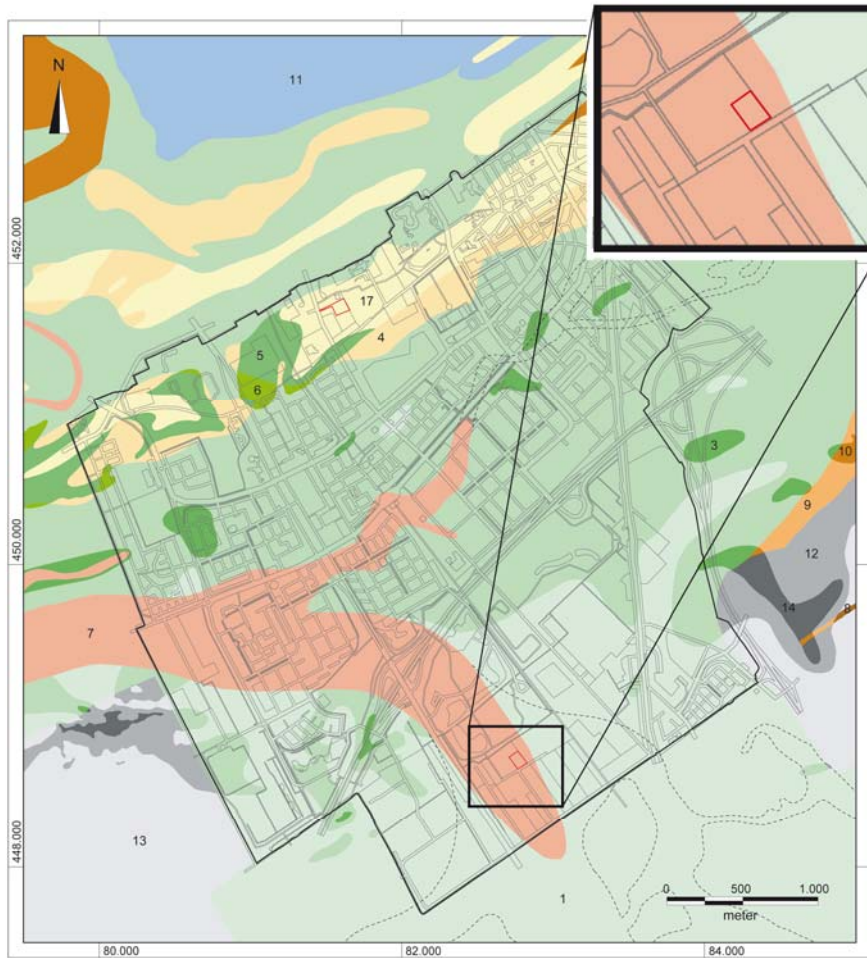
3.1 De onderzoekslocatie

De bewoningsgeschiedenis van Rijswijk-Zuid gaat terug tot in de Nieuwe Steentijd. In die periode lag de oudste Holocene kustlijn door Rijswijk-Zuid (afbeelding 4). Mensen leefden in deze kustzone, wat blijkt uit enkele archeologische vindplaatsen. Eén van de vindplaatsen ligt in Rijswijk-Zuid. Dit is de vindplaats Rijksweg 4 - locatie 1. De vindplaatsen dateren van omstreeks 3800-3400 voor Chr. (Koot, Bruning en Houkes 2008).

Afbeelding 4 Geologische kaart van het kustgebied ca. 3700 voor Chr.

Met het terugtrekken van de kustlijn in westelijke richting en de stijging van de grondwater-spiegel werd het land steeds vochtiger. Het resultaat was de ontwikkeling van een uitgestrekt veengebied vanaf circa 3000 voor Chr. Het veen overgroeide het oude kustlandschap. Aan de veengroei kwam een (tijdelijk) einde door een inbraak van de zee ongeveer 550 voor Chr. Vanuit de Maasmond drong de zee binnen. Een grote getijdengeul liep via het huidige Naaldwijk en Wateringen door om in Rijswijk af te buigen in de richting van Delft.

Legenda Geologie

Laagpakket van Walcheren aan maaiveld of onder stadsophogingsdek (hoofdzakelijk zand)

- 1 Laagpakket van Walcheren op Hollandveen op Laagpakket van Wormer en waar de top van de zandafzettingen van het Laagpakket van Wormer en/of de Laag van Rijswijk dieper liggen dan 5m -NAP
- 2 Laagpakket van Walcheren op Hollandveen op Laagpakket van Wormer en/of Laag van Rijswijk en waar de top van de zandafzettingen van het Laagpakket van Wormer en/of de Laag van Rijswijk ondieper liggen dan 5m -NAP
- 3 Laagpakket van Walcheren op Hollandveen, op Laag van Ypenburg, op Laag van Rijswijk of Laagpakket van Wormer
- 4 Laagpakket van Walcheren op Hollandveen, op Laag van Voorburg, op Laagpakket van Rijswijk
- 5 Laagpakket van Walcheren, op Laag van Voorburg
- 6 Laagpakket van Walcheren, op Laag van Rijswijk en/of Laagpakket van Wormer
- 7 Laagpakket van Walcheren, waar de Gantel Laag (geulafzettingen) zich diep ingesneden heeft in de onderliggende afzettingen
- 8 Laagpakket van Walcheren (Gantel Laag), met een beperkte insnijding in de onderliggende afzettingen (restant Hollandveen is nog aanwezig)

Formatie van Nieuwkoop aan maaiveld of onder stadsophogingsdek (hoofdzakelijk zand)

- 8 Hollandveen op Laagpakket van Wormer en waar de top van de zandafzettingen van het Laagpakket van Wormer en/of de Laag van Rijswijk dieper liggen dan 5m -NAP
- 9 Hollandveen op Laagpakket van Wormer en waar de top van de zandafzettingen van het Laagpakket van Wormer en/of de Laag van Rijswijk ondieper liggen dan 5m -NAP
- 10 Hollandveen, op Laag van Ypenburg
- 11 Hollandveen, op Laag van Voorburg

Laagpakket van Wormer aan maaiveld

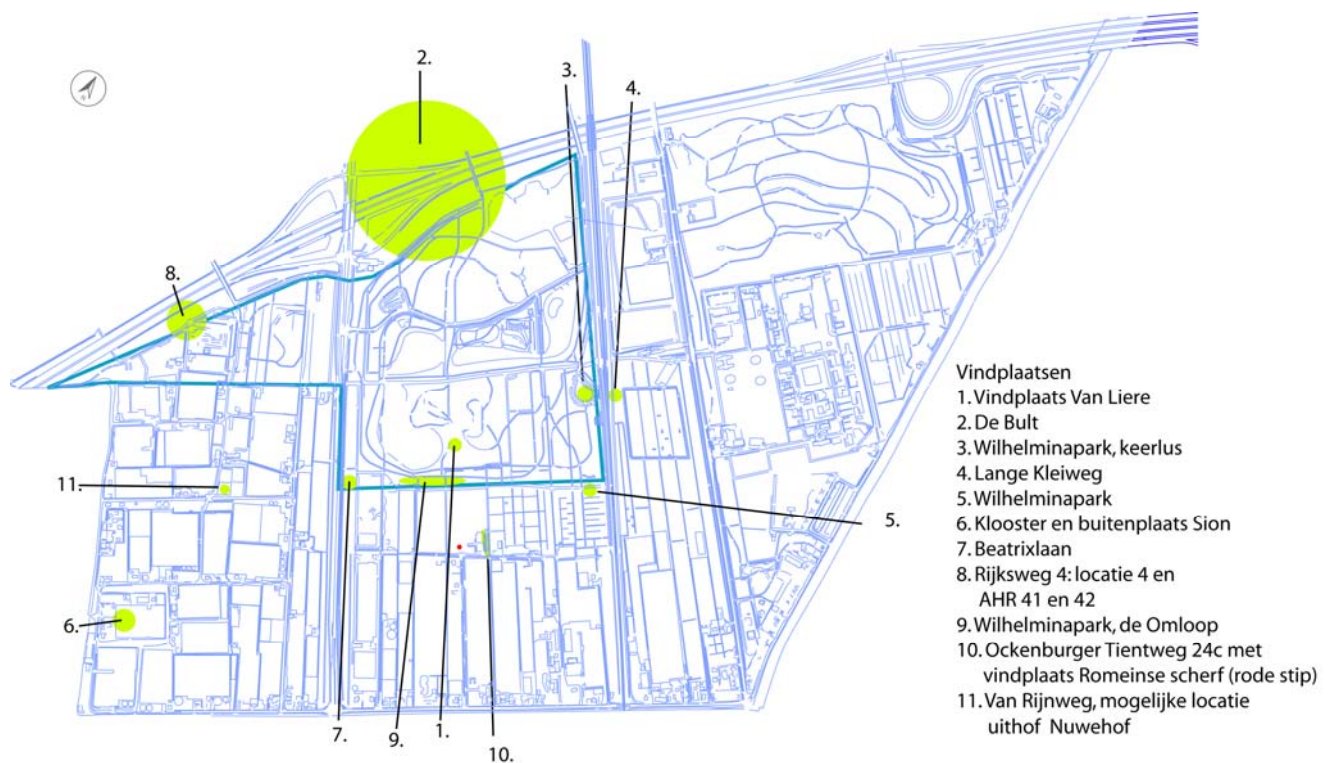
- 12 Afzettingen van Wormer aan maaiveld en waar de top van de zandafzettingen van het Laagpakket van Wormer of de Laag van Rijswijk ondieper liggen dan 5m -NAP
- 13 Afzettingen van Wormer aan maaiveld en waar de top van de zandafzettingen van het Laagpakket van Wormer of de Laag van Rijswijk dieper liggen dan 5m -NAP
- 14 Laag van Ypenburg, eventueel bedekt met een dunne laag van het Laagpakket van Wormer

Laagpakket van Schoorl aan maaiveld of onder stadsophogingsdek (hoofdzakelijk zand)

- 17 Laag van Voorburg, met eventueel een deklaag van de Laag van Den Haag, dunner dan 2m

Afbeelding 5 Gemeente Rijswijk en onderzoekslocatie(rood) geprojecteerd op de geologische situatie.

De afzettingen vanuit dit geulensysteem worden gerekend tot het Laagpakket van Walcheren. De belangrijkste getijdengeul van het geulensysteem heet De Gantel. Deze hoofdgeul heeft zich vele meters diep ingesneden in de oudere bodemlagen. Nog voor het begin van de jaartelling is een groot deel van het geulensysteem weer verland. Door bodemdaling kwamen de oude geulen door hun zandige vulling als ruggen in het landschap te liggen. Dergelijke ruggen, ook wel kreekruggen genaamd, waren voor de mens zeer geschikte plekken om te wonen. Ook de hoofdgeul van de Gantel verlandde uiteindelijk. Er zijn aanwijzingen dat de bovenloop van De Gantel (gelegen in Rijswijk en verder landinwaarts) in het begin van de Romeinse Tijd eveneens verland was. Door bodemdaling zijn oeverwallen langs de Gantel als hoge delen in landschap zichtbaar gebleven. Het plangebied ligt boven op de hoofdgeul.

Afbeelding 6 Archeologische vindplaatsen rondom het plangebied

In de Romeinse Tijd werd de streek intensief bewoond. Er zijn verschillende nederzettingen aangetroffen bij archeologisch onderzoek. In de omgeving van het plangebied kan worden verwezen naar recente vondsten in de Harnaschpolder in Schipluiden (Louwe Kooijmans en Jongste 2005/2006 en Goossens et al 2006), Wateringseveld in Wateringen, nu Den Haag (Siemons en Lanzing 2009) en dichterbij, diverse nederzettingsterreinen in de omgeving van het plangebied als Rijswijk-De Bult (Bloemers 1978), Wilhelminapark (Bloemers 1985), Klaroenstraat (Dorenbos, Holthausen en Koot 2010) en Hoekpolder (Koot 2008a).

Op enkele honderden meters ten noorden van het plangebied werd in de jaren 1967-1969 een nederzetting (Rijswijk-De Bult) opgegraven die in haar laatste fase bestond uit een drietal woongebouwen. Eén van de gebouwen was uitermate luxe: er was gebruikt gemaakt van steen, het was voorzien van een hypocaustum en de binnenwanden waren bedekt met polychrome decoraties. Rondom de nederzetting lagen percelen landbouwgrond. De percelen waren van elkaar gescheiden door sloten. Het verkavelingssysteem aan de zuidzijde van de nederzetting is in kaart gebracht door het graven van sleuven. Ten noorden van Rijswijk-De Bult was dit onderzoek niet meer mogelijk door de bouw van een woonwijk. In de afgelopen decennia zijn door archeologisch onderzoek in de wijde omgeving van Rijswijk-De Bult ook verkavelingssporen uit de Romeinse tijd blootgelegd. Dat onderzoek vond onder meer plaats in het reconstructiegebied Midden-Delfland, in de Harnaschpolder en de Voordijkshoornsepolder. Zeer recent, in de zomer van 2010, kwamen ook verkavelingsresten in het Wilhelminapark te voorschijn. De verkavelingsresten die op de verschillende locaties zijn gevonden, blijken deel uit te maken van één groot en uitgestrekt verkavelingssysteem. In de Romeinse tijd was het klei en klei op veengebied evenals de zandgronden langs de kust dicht bewoond. De meeste mensen leefden van de landbouw. Hun boerderijen stonden verspreid in het verkaveld landschap. Het landschap werd doorsneden door wegen, (voet)paden en waterlopen. Het gebied werd bestuurd vanuit de stad Forum Hadriani. Deze lag in het huidige Voorburg.

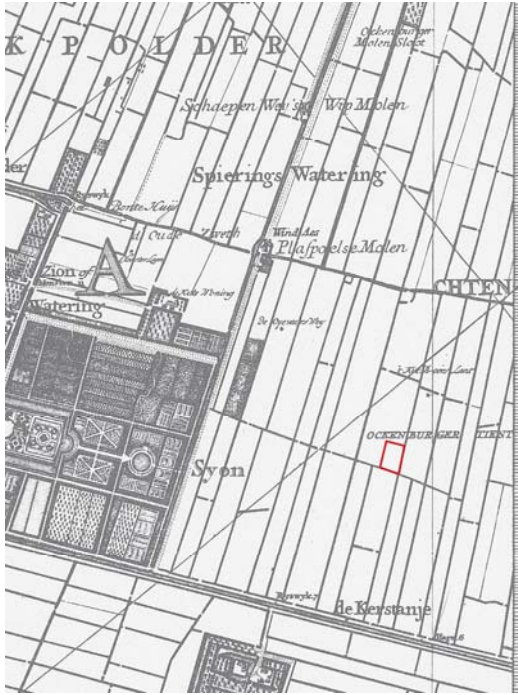
Rijswijk-Zuid vormt een belangrijke schakel in het onderzoek naar de inrichting van het landschap. Het vormt de 'verbindende schakel' tussen enerzijds de onderzoeksgebieden Midden-Delfland en Delft en anderzijds de onderzoeksgebieden Wateringseveld en Rijswijk-De Bult. Door onderzoek is nu vast te stellen of in deze onderzoeksgebieden gevonden verkavelingssystemen daadwerkelijk op elkaar aansluiten en één systeem vormen.

Na het wegtrekken van de Romeinse bezettingsmacht uit dit gebied, liep de bevolking sterk in omvang terug. De bewoning vond in de Vroege Middeleeuwen vooral plaats op de zandgronden langs de kust en de oevers van rivieren. In de Late Middeleeuwen ontstond door verschillende oorzaken een grote behoefte aan nieuwe landbouwgrond. Vanuit de bestaande nederzettingen wordt dan opnieuw het klei- en (klei op)veengebied in cultuur gebracht. De ontginningen in West-Nederland bereiken hun hoogtepunt in de elfde en twaalfde eeuw, wanneer een groot deel van de wildernis van Holland en Utrecht in cultuur wordt gebracht. Ook in Rijswijk-Zuid werd in die periode het gebied ontgonnen. Het gebied werd omgeven door kades waarbinnen het landschap werd doorgraven met sloten om de waterhuishouding onder controle te krijgen. De strokenverkaveling van Rijswijk-Zuid kreeg in die tijd, de elfde en

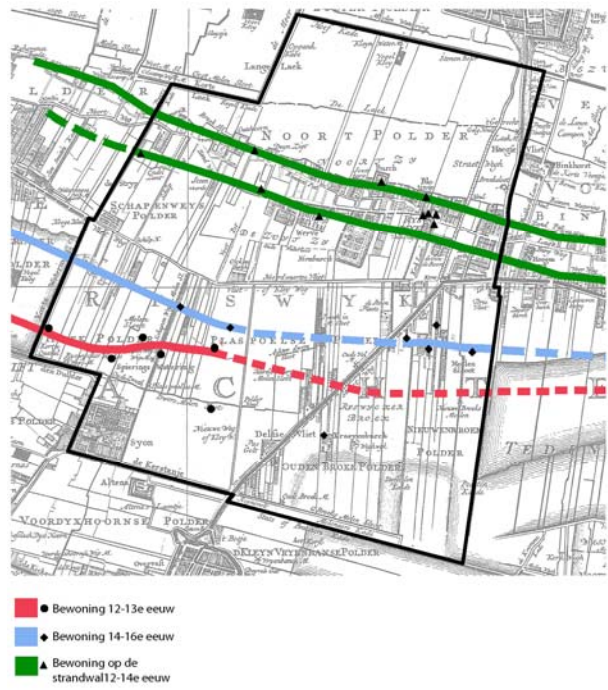
twaaftde eeuw, haar beslag (afbeelding7). De afwatering kon aanvankelijk op natuurlijke wijze plaatsvinden. Door het ontginnen (ontwateren) trad echter bodemdaling op. De bodemdaling had ernstige gevolgen want natuurlijke afwatering was uiteindelijk niet meer mogelijk. De boeren losten dit probleem op door hulpmiddelen in te zetten. Vanaf de vijftiende eeuw worden windmolens ingezet. De bemalingsgebieden moesten toen wel worden verkleind. In de vijftiende eeuw ontstaat de indeling in polders (Hoekpolder, Plaspoelpolder, etc.), zoals die vandaag nog steeds bestaat.

Enkele woonplaatsen uit de middeleeuwse ontginningsperiode zijn door archeologisch onderzoek gelokaliseerd. Deze boerderijen stonden diep in het land. De boeren hadden een gemengd bedrijf en waren zelfvoorzienend. Veranderingen in de economie, door onder meer de opkomst van steden als Den Haag en Delft, leidden tot veranderingen in het bewoningspatroon. De boeren gingen vanaf de dertiende eeuw voor de markt produceren. Verschillende boerderijen werden dicht bij land- en waterwegen verschoven. De verplaatsing vond gefaseerd plaats in de twaaftde-zeventiende eeuw (afbeelding 8).

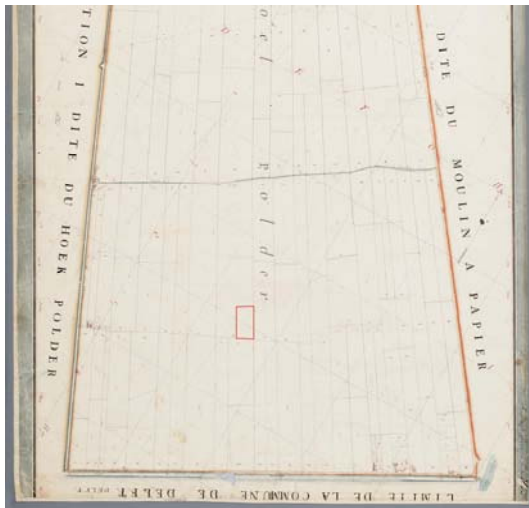
Tot diep in de twintigste eeuw bleef het bewoningspatroon vrijwel ongewijzigd (afbeelding 9 en 10). Wel ontwikkelde de tuinbouw vanaf het begin van de negentiende eeuw zich steeds verder en verschenen glazen kassen. De infrastructuur leidde tot forse ingrepen in het landschap. In het midden van de negentiende eeuw vond de aanleg plaats van de spoorlijn Den Haag – Rotterdam. De vondst van olie was reden om diverse winplaatsen te ontwikkelen. Om de winplaats te kunnen bereiken, werden in de naoorlogse jaren wegen als de Hoekpolderweg aangelegd.

Afbeelding 7 Kaart Kruikius 1712. Het plangebied is in rood aangegeven.

Afbeelding 8 Wijzigingen bewoningspatronen op de kaart van Kruikius, 1712.

Afbeelding 9 Kadastrale kaart 1812. Het plangebied is in rood aangegeven.

Afbeelding 10 Topografische kaart ca. 1875. Het plangebied is in rood aangegeven.

Toch behield Rijswijk–Zuid tot ongeveer 1960 haar agrarisch karakter. De uitbreiding van het stedelijk areaal en het verlengen van Rijksweg 4 maakten geleidelijk een eind aan het agrarisch gebruik. Steeds meer weilanden werden omgezet in bouwgrond. De meeste boeren stakten hun bedrijfsvoering of verplaatsten zich naar andere delen van Nederland. Enkele boeren probeerden hun bedrijf in Rijswijk voort te zetten. De boer J. Rodenburg kon zijn bedrijf van de Kleiweg, sinds 1965 Sir Winston Churchilllaan, verplaatsen naar Rijswijk–Zuid waar aan de Ockenburger Tientweg een nieuwe boerderij werd gebouwd. De nieuwe boerderij stond aan de andere zijde van De Zweth. Jan Rodenburg noemde zijn nieuwe boerderij dan ook heel toepasselijk 'Over de Tocht' (afbeelding 11).

Door de aanleg en de latere uitbreidingen van het Wilhelminapark werd het boerenbedrijf in Rijswijk geleidelijk afgebouwd. Na verwerving door de gemeente Rijswijk werden in april 2008 de opstallen gesloopt. Over enige tijd zal het plangebied deel uitmaken van de nieuwe woonwijk Rijswijk-Zuid.

Afbeelding 11 Boerderij 'Over de Tocht', Ockenburger Tientweg 24c

4 Het plangebied

4.1 Archeologische waarden van het plangebied

Het beleid van de overheid is gericht op het behoud van het archeologische erfgoed in situ. Wanneer behoud niet mogelijk is, dient veiligstelling van de gegevens door middel van een opgraving plaats te vinden. Elke vindplaats is echter uniek. Door het opgraven worden de contextuele gegevens vernietigd. Daarom verdient behoud in situ de voorkeur boven een opgraving.

Door tijdig te beschikken over relevante informatie van archeologische vindplaatsen kunnen deze worden ingepast in een nieuw inrichtingsplan van Rijswijk-Zuid waarvan het plangebied deel uitmaakt. Sterker: archeologische resten kunnen een bron van inspiratie zijn voor de ontwerpers van de nieuwe woonwijk.

Tot op heden vond weinig onderzoek plaats. Dit komt enerzijds door het grondgebruik en anderzijds doordat bij grondwerkzaamheden in het verleden vrijwel nimmer archeologen waren betrokken. Er is verkennend archeologisch onderzoek nodig om nieuwe informatie te verkrijgen. Het onderzoek van de Ockenburger Tientweg 24C in 2008 is niet meer dan een eerste verkenning geweest die plaatsvond vanwege de sloop van de opstallen. Om die reden heeft nog geen onderzoek plaatsgevonden naar mogelijke prehistorische bewoningsresten die op een veel dieper niveau kunnen liggen. Een nader verkennend onderzoek zal later plaatsvinden in het kader van het archeologisch onderzoek voor de ontwikkeling van Rijswijk-Zuid.

In het plangebied bevinden zich geen gemeentelijke, provinciale of Rijksmonumenten. Op de vigerende gemeentelijke nota Monumenten- en archeologiebeleid Gemeente Rijswijk 2005-2009 ligt het plangebied in een zone aangeduid als 'terrein van hoge archeologische waarden'. Een nieuwe beleidsnota is op dit moment in voorbereiding.

De Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW), gemaakt door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, geeft op hoofdlijnen de archeologische trefkans weer. De kaart is zeer grofmazig. De archeologische verwachtingskaart van de gemeente Rijswijk is een verfijning van deze kaart, mede op basis van recent onderzoek en kennis van het taakveld Archeologie van de

gemeente Rijswijk. Het plangebied heeft volgens de IKAW een 'hoge trefkans' op archeologische sporen.

Op de Cultuurhistorische Hoofdstructuur van de Provincie Zuid-Holland heeft het plangebied de status 'Zeer grote kans op archeologische sporen'.

Afbeelding 12 Luchtfoto uit 2004 van het plangebied.

5 Vraagstelling

Het plangebied is gelegen in Rijswijk–Zuid. Dit gebied wordt in de komende jaren geheel opnieuw ingericht. In Rijswijk-Zuid heeft tot op heden nauwelijks archeologisch onderzoek plaatsgevonden of zijn archeologische vondsten geregistreerd. In het gedeelte waarin het onderzoeksgebied Ockenburger Tientweg ligt, zijn zelfs helemaal geen archeologische vondsten bekend. Op dit moment vindt er door het Bureau Monumentenzorg en Archeologie van de Gemeente Rijswijk een bureaustudie naar Rijswijk–Zuid plaats. De sloop van de boerderij bood een goede gelegenheid enkele eerste veldgegevens te verzamelen. Door de beperkte mogelijkheden voor het veldwerk is in 2008 het onderzoek gericht op het niveau direct onder de bouwvoor. In dit niveau zijn bewoningssporen uit de Romeinse tijd (eerste-derde eeuw na Chr.) en vanaf de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd (twaalfde eeuw-heden) te verwachten. Ongeveer twee meter en dieper beneden maaiveld zijn sporen uit de prehistorie te verwachten. Naar dit niveau is nog geen onderzoek ingesteld. Voor de herontwikkeling van Rijswijk-Zuid zal op korte termijn het volledige perceel aan een uitgebreid verkennend archeologisch onderzoek worden onderworpen. De verkenning van 2008 moet beschouwd worden als een eerste waarneming.

De vraagstellingen van het onderzoek zijn:

1. Zijn er archeologische waarden op de plek van de boerderij Ockenburger Tientweg 24C?
2. Zo ja, uit welke periode(n) dateren de archeologische resten en wat is de aard van de sporen ?
3. Hoe diep liggen de archeologische sporen en wat is de conserveringstoestand ?
4. Worden de resten bedreigd door de sloop van de opstallen en het ruimen van het erf (verhardingslagen, hekken, etc.)?

6 Onderzoeksmethode

Bij het onderzoek op het perceel Ockenburger Tientweg 24C is gekozen voor een onderzoek door het graven van een proefsleuf. Een booronderzoek met als doel het opsporen van bewoningsresten uit de Romeinse tijd en de Late Middeleeuwen/ Nieuwe Tijd zal weinig resultaat opleveren. Bij ander onderzoek in de omgeving blijkt steeds dat de woonlagen zijn verdwenen. Alleen de diepere grondsporen als waterputten, greppels en paalsporen bleven bewaard. Er is dan ook een groot risico dat op basis van alleen een booronderzoek het perceel 'archeologisch leeg' wordt verklaard terwijl dit niet het geval is. Bij een onderzoek door het graven van een proefsleuf is de trefkans op het vinden van archeologische resten veel groter.

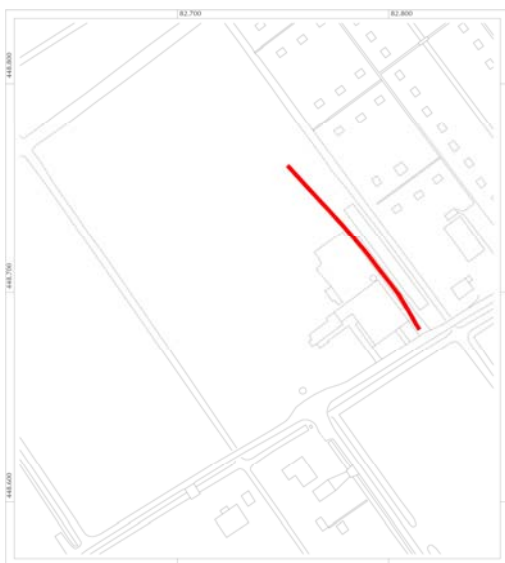
7 Resultaten

Op het erf was de mogelijkheid een sleuf te graven in de lengteas van de verkaveling. Om zoveel mogelijk de recente verstoringen van de bouw en de sloop van de boerderij te mijden, werd besloten de sleuf op het oostelijk deel van het erf te leggen (afbeelding 13). Op deze plaats heeft de grote stal gestaan. De hoogte van het maaiveld is ongeveer 1,1 meter beneden NAP.

De sleuf werd met een graafmachine aangelegd (afbeelding 14). De lengte bedroeg honderd meter.

Langs de oostzijde van de sleuf werd een hoofdmeetlijn uitgezet. Op 0, 50 en 100 meter zijn piketten geplaatst die door landmeters van de gemeente Rijswijk zijn ingemeten in het RD-systeem. Het vlak is om de 2 meter gewaterpast. Voor de waterpassingen is gebruik gemaakt van een tijdelijk punt. Deze bevond zich aan de bovenzijde van een gemetselde dam op de oostelijke hoek van de Ockenburger Tientweg en de Karstanjeburch. Op enkele plekken langs de sleuf is het maaiveld gewaterpast.

Het vlak werd direct onder de bouwvoor aangelegd. De bouwvoor had een dikte van slechts vijftien tot twintig centimeter. Dat is opmerkelijk gering. Het vlak bestond uit vette klei. Op de plek van de bebouwing was de klei blauwgrijs van kleur. In noordelijke richting werd de klei meer bruingrijs van kleur en was het plaatselijk blauwgrijs gevlekt. De klei behoort tot de Gantellaag (Laagpakket van Walcheren).

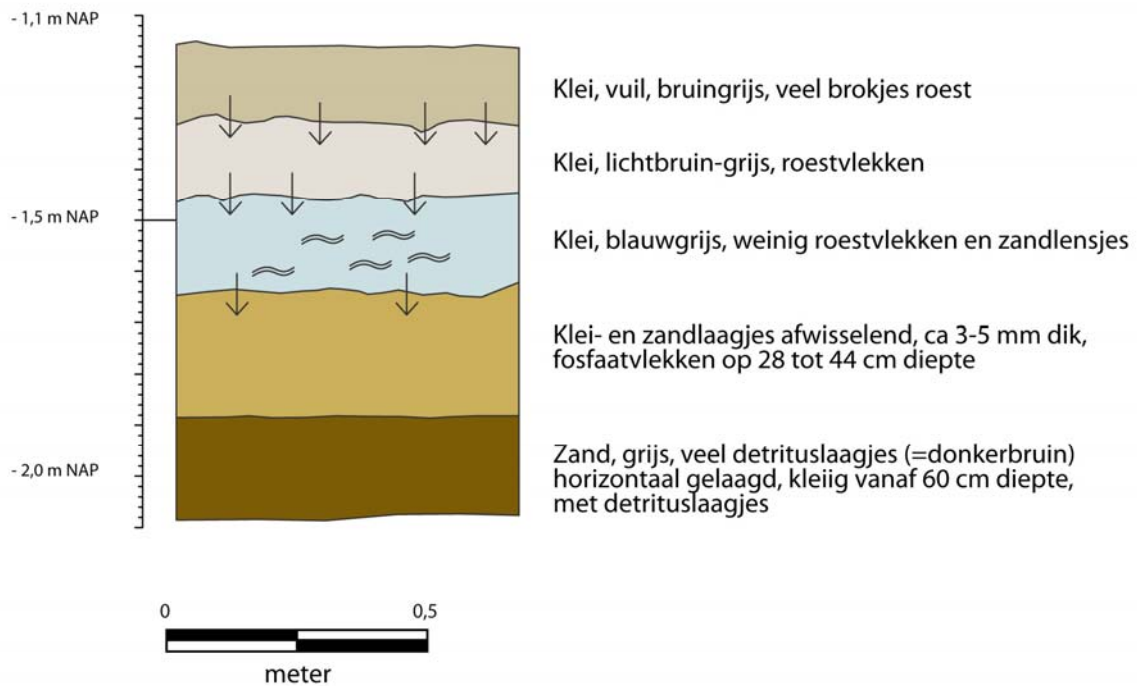
Afbeelding 13 Positie van de sleuf

Afbeelding 14 De aanleg van het vlak

Het vlak werd plaatselijk geschaafd om de grondsporen beter zichtbaar te maken. De grondsporen zijn niet gecoupeerd of uitgegraven naar vondsten vanwege de beperkt beschikbare tijd. De grondsporen worden op dit moment niet bedreigd zodat ook de noodzaak voor destructief onderzoek ontbrak. In de toekomst zal een uitgebreid onderzoek met proefsleuven in Rijswijk-Zuid plaatsvinden.

Op één plek werd de sleuf verdiept om een profielkolom te kunnen bekijken. Onder de dunne bouwvoor is een niveau met klei aanwezig. Naar beneden nemen de zandlensjes in de klei toe. Van ongeveer vijftig centimeter beneden maaiveld gaat het kleipakket over in een pakket bestaande uit horizontale klei- en zandlaagjes. Vanaf 70 centimeter beneden maaiveld zijn ook laagjes detritus aanwezig. De gelaagdheid, de toename van het zand naarmate het profiel de diepte in gaat en de laagjes detritus wijzen op hoge stroomsnelheden bij de sedimentatie. Volgens de Geologische kaart bevindt het plangebied zich op de oostelijke rand van de zone waar de belangrijkste getijdengeul van het Gantelsysteem lag. Het bodemprofiel lijkt dit te bevestigen.

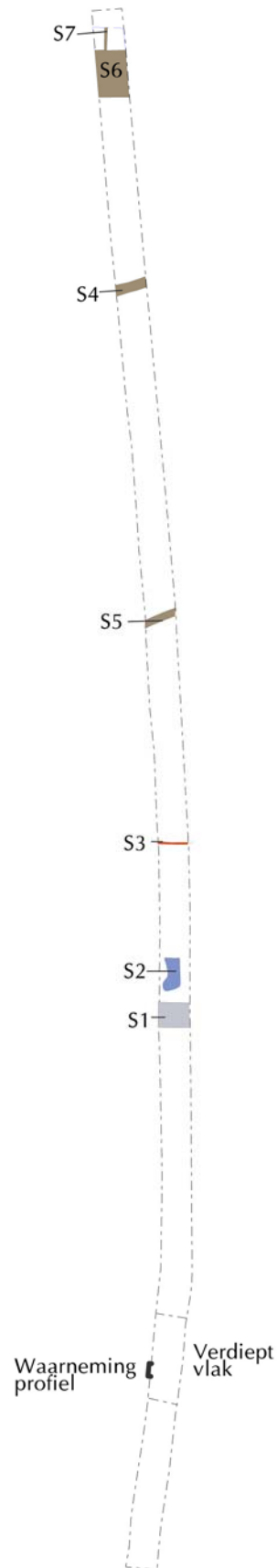
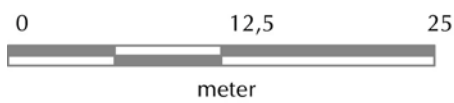

Afbeelding 15 Foto en tekening van de profielkolom. Zie voor de positie van dit profiel afbeelding 16.

LEGENDA

- Recente verstering
- Boomgat
- Greppel
- Drainagebuis, rood aardewerk
- S1 Spoornummer

Afbeelding 16 Vlak met alle sporen. Zie voor de waarneming van het profiel afbeelding 15.

In de proefsleuf zijn zeven grondsporen gevonden (afbeelding 16). Hiervan zijn drie grondsporen (sporen 1 t/m 3) van recente datum. De recente verstoringen bestaan uit een:

- spoor 1: recente verstoring; leiding
- spoor 2: recente verstoring; boomplantgat
- spoor 3: recente verstoring; drainage van rood aardewerk.

Op 82 meter op de hoofdmeetlijn werd een brede baan bruingrijze klei gevonden. Het spoor was zeventig centimeter breed (spoor 4) en trad de oriëntatie ruwweg zuidwest-noordoost.

Ook op 61 meter op de hoofdmeetlijn werd een vijftig centimeter brede baan bruingrijze klei aangetroffen. Dit spoor, spoor 5, is geïnterpreteerd als een greppel. De oriëntatie is ruwweg zuidwest-noordoost. De sporen zijn op basis van de oriëntatie mogelijk te plaatsen in de Romeinse Tijd. Beide sporen liggen niet parallel aan elkaar.

Afbeelding 17 Spoor 5, een greppel

Op 97 meter op de hoofdmeetlijn werd een drie meter brede greppel gevonden (spoor 6). De vulling bestond uit bruingrijze, zeer humeuze klei. Haaks op de greppel is een twintig centimeter brede baan (afwateringsgreppel ?) waargenomen (spoor 7). Op basis van de oriëntatie van de sporen 6 en 7 maken deze deel uit van de strokenverkaveling. De ouderdom van de greppel dateert van de twaalfde eeuw of jonger. Op de kaart van Kruikius uit 1712 en de oudste kadasterkaart van 1812 is de greppel (spoor 6) niet aangegeven. De samenstelling van de vulling van de greppel geeft geen indicatie dat deze recent gedempt is. De conclusie is, dat de greppel kan dateren uit de ontginningsperiode en is gedempt voor het begin van de achttiende eeuw.

Afbeelding 18 Greppel (in rood) op de kaart van Kruikius

7.1 Veldlopen

Na afloop van de werkzaamheden in sleuf 1 werd het weiland afgelopen. Het weiland bestaat uit twee percelen, gescheiden door een sloot. Beide percelen zijn begroeid met gras. De zichtbaarheid is minimaal. Op enkele plaatsen was er weinig vegetatie en groeide er weinig gras. De percelen lijken recent gescheurd te zijn. Bij het veldlopen werd een van inheems-Romeins aardewerk gevonden (ROTW08-1, vondstnummer 1). De scherf werd op een kale plek in het weiland gevonden. De coördinaten van de vindplaats is 82.740 / 448.655 met een afwijking van ongeveer vijf meter. Waarschijnlijk is de scherf bij het frezen van het weiland mee omhoog gekomen. Elders in het weiland is alleen recent aardewerk, baksteen en plastic waargenomen en niet geraapt.

7.2 De vondsten

Er zijn geen vondsten gedaan in sleuf 1. Tijdens het veldlopen werd in het weiland direct ten westen van het erf een inheems-Romeins wandfragment aardewerk aangetroffen (ROTW08-1, vondstnummer 1). De scherf weegt 5,8 gram. De breukvlakken zijn afgesleten. Het oppervlak is beschadigd.

In het najaar van 2007 werden enkele fragmenten bewerkt natuursteen door BMA opgehaald en opgenomen in het Gemeentelijk Depot van bodemvondsten. De heer J. Rodenburg had deze voor 1960 gevonden op een perceel land aan de noordzijde van Churchillaan en overgebracht naar tuin van zijn boerderij. Op dat perceel stond tot in het begin van de negentiende eeuw de buitenplaats Ockenburg. Voor meer informatie wordt verwezen naar Koot 2008b.

8 Interpretatie en synthese

In de proefsleuf zijn enkele grondsporen van verkavelingssystemen aangetroffen. Twee greppels wijken iets af van de middeleeuwse strokenverkaveling en dateren mogelijk van de Romeinse tijd. Nader onderzoek van deze greppels in de toekomst kan meer zekerheid bieden.

De overige greppels maken deel uit van de strokenverkaveling. De strokenverkaveling van de Plaspoelpolder dateert in aanleg uit de twaalfde eeuw. In de loop van de tijd zijn naar behoefte extra sloten gegraven en andere weer gedempt of verlegd. De greppels met spoornummers 6 en 7 zijn voor het begin van de achttiende eeuw gedempt. Ze komen immers niet meer voor op historische kaarten. De oudste beschikbare kaart dateert van 1712 (kaart van het Hoogheemraadschap van Delfland uit 1712).

Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor nederzettingen op de locatie van de proefsleuf.

De antwoorden op de vraagstellingen van het onderzoek zijn:

1. Zijn er archeologische waarden op de plek van de boerderij Ockenburger Tientweg 24C?

Er zijn enkele greppels aangetroffen die behoren tot het laat-middeleeuwse verkavelingssysteem. Twee greppels behoren mogelijk tot een verkavelingssysteem uit de Romeinse tijd. Er zijn geen nederzettingssporen gevonden.

2. Zo ja, uit welke periode(n) dateren de archeologische resten en wat is de aard van de sporen ?

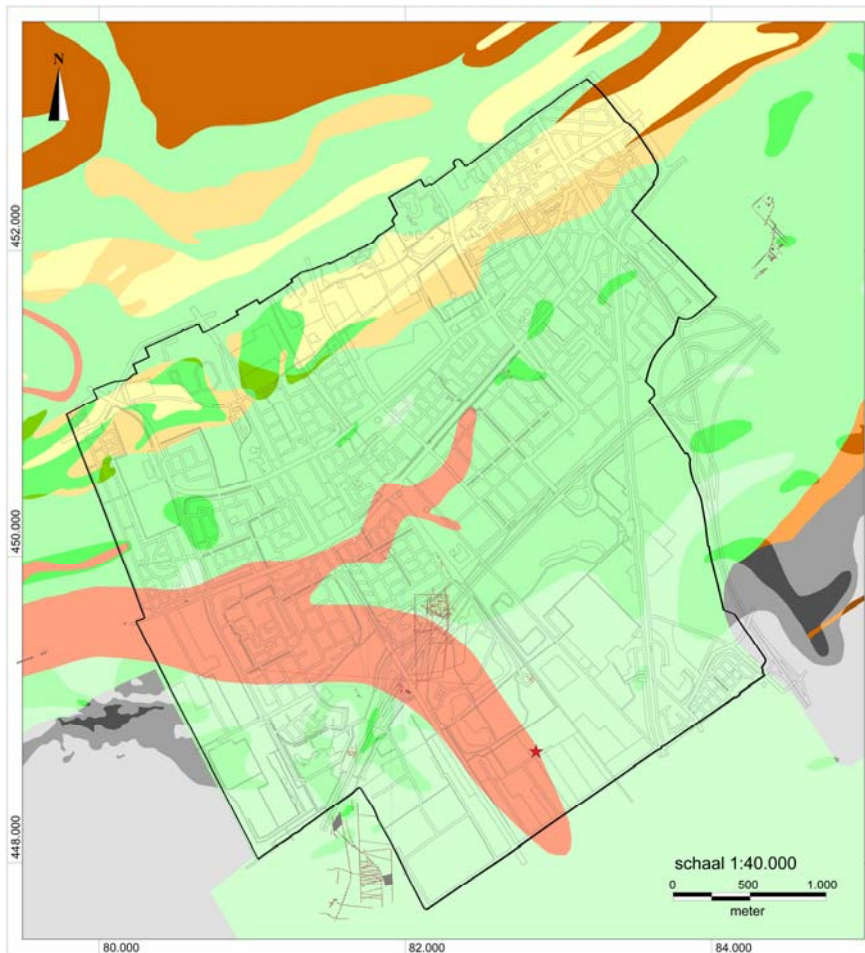
Twee greppels dateren van de Romeinse tijd. Deze zijn niet scherper te dateren dan tweede-derde eeuw na Chr. De jongere greppels waren in gebruik tussen de twaalfde eeuw en begin achttiende eeuw. Enkele grondsporen waren van recente datum (twintigste eeuw).

3. Hoe diep liggen de archeologische sporen en wat is de conserveringstoestand ?

De bouwvoor heeft een geringe dikte: ongeveer 15 centimeter. De grondsporen liggen direct onder de bouwvoor. Ze zijn goed geconserveerd.

4. Worden de resten bedreigd door de sloop van de opstallen en het ruimen van het erf (verhardingslagen, hekken, etc.)?

Nee.

Afbeelding 19 Patroon Romeinse verkaveling in de omgeving van het plangebied (hier aangegeven met een ster).

9 Conclusie

Op de locatie Ockenburger Tientweg 24C (erf met opstallen) zijn geen nederzettingsresten aanwezig. Er zijn wel greppels in de bodem aanwezig waarvan de oudste mogelijk dateren van de Romeinse tijd.

Opvallend is de geringe dikte van de bouwvoor. De geringe dikte van de bouwvoor kan een aanwijzing zijn voor kleiwinning in het verleden.

De gevonden inheems-romeinse scherf wijst op een bewoningsplaats in de nabije omgeving. Deze vondst, hoe klein dan ook, is de eerste archeologische vondst in het gebied van Rijswijk-Zuid tussen de Prinses Beatrixlaan en de spoorlijn Den Haag – Delft.

Afbeelding 20 Een van de leden van het veldteam tijdens het veldlopen

10 Literatuurlijst

Bloemers 1978

J.H.F. Bloemers, Rijswijk (Z.H.), 'De Bult', Eline Schilling der Cananefaten, *Nederlandse Oudheden*, 8, 1978.

Bloemers 1985

J.H.F. Bloemers, Rijswijk, in: *archeologische kroniek van Zuid-Holland over 1984*, Holland, 6, 1985, 352-353.

Dorenbos, Holthausen en Koot 2010

O. Dorenbos, O. Holthausen en J.M. Koot met een bijdrage van I.M.M. van der Jagt, De Paulinesymfonie, Klaroenstraat te Rijswijk. Definitief Archeologisch Onderzoek, *Rijswijkse Archeologische Rapporten*, 27, 2010

Goossens et al 2006

T.A. Goossens et al, Schipluiden, 'Harnaschpolder'. De inrichting en de bewoning van het landschap in de Romeinse tijd (125-270 na Chr.), *ADC ArcheoProjecten rapport 625*, 2006.

Koot, Bruning en Houkes 2008

Hans Koot, Lauren Bruning en Rob Houkes (redactie), *Ypenburg-locatie 4. Een nederzetting met grafveld uit het Midden-Neolithicum in het west-nederlandse kustgebied*, 2008.

Koot 2008a

Hans Koot, Opgegraven! Archeologisch onderzoek in Rijswijk, *Rijswijkse Serie*, 13, 2008.

Koot 2008b

J.M. Koot, Archeologische kroniek van Rijswijk over 2007, in: *Jaarboek 2008 Historische Vereniging Rijswijk*, z.j. [2008], 162-168.

Louwe Kooijmans en Jongste 2005/2006

Leendert P. Louwe Kooijmans en Peter F.B. Jongste, A neolithic settlement on the Dutch North Sea coast c. 3500 cal BC, in: *Analecta Praehistorica Leidensia*, 37/38, 2005/2006.

Siemons en Lanzing 2009

H. Siemons en J.J. Lanzing (red.), *Bewoningssporen uit de Romeinse tijd in het Wateringse Veld*, Den Haag, *Haagse Oudheidkundige Publicaties*, 11, 2009.

Colofon:

Rijswijkse Archeologische Rapporten, nummer 30, december 2010

Titel: Ockenburger Tientweg 24c, een archeologische waarneming

Auteur: J.M. Koot

Afbeeldingen, tenzij anders vermeld: A. Bleeker, O. Dorenbos en J. van Oijen

Omslag naar een ontwerp van J. van Oijen

ISBN/EAN:978-90-8681-026

Correspondentieadres:

Gemeente Rijswijk
Afdeling Stad en Samenleving
Bureau Monumentenzorg en Archeologie
Postbus 5305
2280 HH Rijswijk
Tel: (070) 326 1973
Fax: (070) 326 1410
E-mail: Archeologie@rijswijk.nl

Bezoekadres:

Stadhuis Rijswijk
Bogaardplein 15
2285 DP Rijswijk

Copyright Gemeente Rijswijk

De gemeente Rijswijk aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.